

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: “Таптым-ау сені”)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	Максимова Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinary terms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

АҒЫЛШЫН КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ БЕЙВЕРБАЛДЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ РӨЛІ

Байсұлтан Аружан Нұржанқызы

aruzhanb.009@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Филология факультеті, Шетел филологиясы: ағылшын тілі
мамандығының 2 курс магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Г.К.Кенжетева

Түйіндеме: Мақалада ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі және әдеби мәтіндерді түсінудегі маңыздылығы қарастырылады. Эрнест Хемингуэйдің «A Farewell to Arms» романының мысалдары негізінде бейвербалды элементтер, яғни дене тілі, мимика мен жесттердің кейіпкерлердің эмоциялық жағдайларын және ішкі дүниелерін ашудағы маңызы зерттеледі. Мақала бейвербалды қарым-қатынастың әдеби мәтіндерде терең әрі көпқабатты бейнелер жасауға арналған негізгі құрал ретіндегі рөлін, сондай-ақ оның шығармалардың эмоционалдық және психологиялық атмосферасын қалыптастырудағы маңыздылығын анықтайды.

Түйін сөздер: қарым-қатынас, бейвербалды қарым-қатынас, көркем әдебиет, дене тілі, мимика, ым-ишаралар.

Аннотация: В научной статье рассматривается роль невербальной коммуникации в английской художественной литературе и её значение в понимании литературных текстов. На основе примеров романа Эрнеста Хемингуэя "A Farewell to Arms" исследуются невербальные элементы, то есть язык тела, выражение лица и жесты, которые имеют значение для раскрытия эмоциональных состояний и внутреннего мира персонажей. Статья подчеркивает роль невербальной коммуникации как основного инструмента для создания глубоких и многослойных образов в литературных текстах, а также её важность для формирования эмоциональной и психологической атмосферы произведений.

Ключевые слова: коммуникация, невербальная коммуникация, художественная литература, язык тела, мимика, жесты.

Abstract: This scientific article explores the role of nonverbal communication in works of English literature and its importance in understanding literary texts. The examples in Ernest Hemingway's novel "A Farewell to Arms" are based on the exploration of non-verbal elements, such as body language, facial expressions, and gestures, which are important for revealing the emotional states and inner world of the characters. The article emphasizes the role of nonverbal communication as a key tool for creating deep and multilayered images in literary texts, as well as its importance in shaping the emotional and psychological atmosphere of the works.

Keywords: communication, non-verbal communication, literature, body language, facial expressions, gestures.

Кіріспе

Қазіргі заманда тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті адамның кәсіби және жеке өмірінде айрықша маңызға ие. Қарым-қатынас процесінде сөздер арқылы адамдардың ойларын, сезімдері мен ниеттерін жеткізу – вербалды қарым-қатынастың негізі болып табылады. Осы арқылы олар өзара түсіністікке жетіп, ақпарат алмасады.

Дегенмен, вербалды қарым-қатынаспен қатар, ақпарат алмасудың тағы бір маңызды түрі – бейвербалды қарым-қатынас бар. Бейвербалды қарым-қатынас сөзбен айтылғанды нақтылап, тереңдік қосып, хабарламалардың маңыздылығын арттырады.

Әдеби шығармаларда бейвербалды элементтерді зерттеу шығарманың психологиялық және эмоционалдық контекстін түсінуде ерекше рөл атқарады. Көркем әдебиетте дене тілі, мимика, жесттер мен интонация кейіпкерлердің эмоцияларын, психологиялық күйін және олардың арасындағы қарым-қатынас динамикасын ашуға көмектеседі. Мақалада бейвербалды қарым-қатынастың ағылшын көркем әдебиетіндегі рөлі қарастырылады. Ернест Хемингуэйдің «A Farewell to Arms» романының мысалдары негізінде автордың бейвербалды элементтер арқылы кейіпкерлердің ішкі әлемін қалай ашатыны талданады. Бұл зерттеу көркем мәтіндерде бейвербалды қарым-қатынастың оқырманға терең түсінік беру және эмоциялық әсер қалдырудағы маңыздылығын көрсетеді.

Негізгі бөлім

К.Ж.Төребаева «қарым-қатынас – бұл адамдардың танымдық хабарлар алмасуы, өзара түсінісуі, бірін-бірі қабылдауы» деп түсіндіреді [1]. Қарым-қатынастың екі негізгі түрі бар: вербалды және бейвербалды [2]. Вербалды қарым-қатынас коммуникацияның негізгі тәсілі болып табылады және тілдік құралдар арқылы жүзеге асырылады. Ол ауызша және жазбаша түрде болуы мүмкін, әрі адамдардың ойларын, сезімдері мен ақпараттарын сөздер арқылы жеткізу үшін қолданылатын негізгі құрал болып табылады.

Бейвербалды қарым-қатынас – бұл адамдар арасындағы өзара әрекеттесудің ерекше түрі, ол тілдік емес белгілер арқылы жүзеге асырылады және нақты жағдайды ескере отырып түсіндіріледі [3]. Бейвербалды қарым-қатынаста ақпарат алмасу үшін жесттер, мимика, поза, интонация және басқа тілден тыс элементтер қолданылады. Бұл жағдайда адамның дене тілі қарым-қатынастың негізгі құралына айналады. Осы тұрғыда, белгілердің мәні тек сол жағдайдың контекстін ескере отырып түсініледі. Мысалы, адамның бет-әлпеті, дене қозғалысы, дауысы – бәрі адам эмоциялары мен ойларын көрсететін маңызды құралдар.

Бейвербалды қарым-қатынасты зерттеудің әдістемелік тәсілдеріне әртүрлі контекстте бейвербалды бақылау, олардың әсерін бағалау үшін сауалнамалар мен эксперименттік әдістерді қолдану жатады. Бейвербалды қарым-қатынас саласындағы көптеген зерттеулер экспрессивті бет қимылдарын, ым-ишараны және пантомимиканы қамтитын кинетиканың ақпараттық және коммуникативті қасиеттерін талдауға бағытталған [4].

А.Мейерабиан өзінің зерттеулерінде адамның өзара әрекеттесу процесінде ақпараттың 93%-ы бейвербалды құралдар арқылы беріледі деп көрсеткен (55% – мимика, ым-ишара, поза және 38% – дауыс интонациясы, биіктігі, тембрі) [5]. Бұл дерек, бейвербалды қарым-қатынас құралдарының қарым-қатынастың маңызды компоненті екенін және олардың ақпарат алмасу процесіндегі рөлін айқындайды.

Бейвербалды мінез-құлық адамдар арасындағы бір уақытта алмасатын ақпараттарды дәл жеткізуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, жазбаша қарым-қатынаста да бейвербалды сипаттамалар болуы мүмкін екенін ескеру маңызды [6].

В.Н.Лавриненко бейвербалды қарым-қатынастың адамның ішкі әлемін ашуға, сондай-ақ адамның әлеуметтік және жеке-психологиялық сипаттамаларын білдіруге көмектесетінін атап өтеді. Ол бейвербалды қарым-қатынас құралдары ретінде дене қозғалыстары, дауыс ерекшеліктері, тактильді әсерлер, кеңістік және басқа да факторларды қарастырады [7]. Осылайша, бейвербалды қарым-қатынас – адамның эмоциялары мен психологиялық жай-күйін бейнелеу үшін маңызды құрал болып табылады. Ол жеке тұлғаның мінез-құлық ерекшеліктерін толық әрі дәл көрсетуге мүмкіндік береді.

Көркем әдебиеттегі бейвербалды қарым-қатынас – әдеби шығармалардағы кейіпкерлердің ішкі дүниесін ашуға, олардың эмоциялық күйін көрсетуге және оқырманға терең психологиялық

әсер етуге мүмкіндік беретін маңызды құралдардың бірі болып табылады. Көркем әдебиетте бейвербалды қарым-қатынас арқылы автор кейіпкерлер арасындағы байланыстарды айқындап, олардың ішкі жан дүниесін дәл және нақты түрде жеткізеді. Мысалы, кейіпкердің сөзінен көрінбейтін ішкі күйін немесе эмоциясын тек оның дене қозғалысы, бет-әлпеті немесе дауыс ырғағы арқылы жеткізу оқырманға тереңірек түсінік береді.

Ағылшын әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлін тереңірек түсіну үшін Эрнест Хемингуэйдің «A Farewell to Arms» романынан бірнеше мысал қарастырайық. Бұл мысалдар бейвербалды қимылдар мен мимиканың маңыздылығын көрсетіп қана қоймай, сонымен қатар олардың кейіпкерлер арасындағы күрделі эмоциялар мен өзара әрекеттестіктерді сөздерсіз жеткізу үшін қалай қолданылатынын да көрсетеді.

- *“She smiled at me very happily.”* / Сөзбе сөз: «Ол маған өте бақытты түрде жымын қарады».

Мысалдан кейіпкердің қарапайым жымысы оның ішкі әлеміндегі жағымды эмоцияларды көрсететінін байқауға болады. Осы қуаныш пен бақыттың көрінісі оқырманның кейіпкер жағдайын қабылдауына тікелей әсер етіп, оның ішкі күйіне тереңдік қосады. Күлімсіреу, бейвербалды қарым-қатынас теориясына сәйкес, жағымды эмоцияларды білдіретін әмбебап қимыл. Бұл жағдайда күлімсіреу тек қуанышты ғана емес, сондай-ақ сенім мен ашықтықты білдіреді. Баяндау контекстінде ол кейіпкерлер арасындағы үйлесімділік сәтін көрсете алады. Осы сәт кейіпкердің оң қабылдануын күшейтеді, болашақ қарым-қатынастарға негіз қалыптастырып, сюжетте сөздер арқылы жеткізу мүмкін болмаған кейіпкердің ішкі әлемі мен эмоцияларын ашып көрсетеді.

- *“He smiled and patted me on the shoulder.”* / Сөзбе сөз: «Ол жымын, иығымнан сипады».

Мысалда бұл қимылға жымыс пен физикалық байланыс – иықты сипау – кіретінін көруге болады. Осы әрекет эмоционалды қолдауды және кейіпкерлер арасындағы жақындықты білдіреді. Иықты сипау қолдаудың және байланыс нығайтудың айқын мысалы болып табылады. Бұл физикалық байланыс қамқорлықтың, қорғаудың және сенімділіктің көрінісі ретінде қабылданады және жымыспен үйлескенде, ол сенім атмосферасын қалыптастырып, кейіпкерлер арасындағы тығыз және достық қарым-қатынастарды орнатудың кілті болып табылады, сонымен қатар эмоционалды жақындықты көрсетеді. Психологиялық тұрғыдан алғанда, осы қимыл кейіпкерлерге сөздерді қолданбай, сюжетте бір-біріне деген сүйіспеншілігін білдіруге көмектеседі.

- *“She pushed his hand away.”* / Сөзбе сөз: «Ол оның қолын итеріп жіберді».

Мысалдан қолды итеріп жіберу қимылы бас тарту мен басқа кейіпкерден қашықтықты білдіретінін байқауға болады. Осы әрекет кейіпкердің өзіне қажетсіз физикалық контактіден қорғану үшін орнатқан психологиялық шекарасын көрсетеді. Итеру – бұл көптеген эмоцияларды білдіретін нақты бейвербалды сигнал: ұнатпау мен тітіркенуден, қорқыныш немесе сенімсіздікке дейін. Бұл қимыл оқырманға кейіпкерлер арасындағы эмоционалды қашықтықты сөзсіз сезінуге мүмкіндік береді және кейіпкерлер арасындағы қатынастарды шиеленістіріп, қақтығысты айқындап, олардың өзара әрекеттесуіне әсер ететін эмоциялық кернеу тудырады. Сонымен қатар, сюжетте кейіпкердің сөзбен айта алмайтын ішкі сезімдерін көрсетеді.

- *“We looked at each other in the dark. I thought she was very beautiful and I took her hand.”* / Сөзбе сөз: «Біз қараңғыда бір-бірімізге қарадық. Мен оның өте әдемі екенін ойладым да, қолынан ұстадым».

Мысалда Фредрик пен Кэтрин қараңғыда бір-біріне қарайды. Осы сәт терең мағынаға ие, себебі, бір-бірін толықтай көру мүмкін болмағанымен, көзқарас олардың арасында байланыс орнатудың басты құралына айналады. Кейін Фредрик Кэтриннің қолын ұстап, бұл қимыл оның эмоциялары мен ниеттерінің физикалық көрінісі болады. Қараңғылықтағы көзқарас сәтке ерекше

мағына береді, өйткені кейіпкерлер бір-бірін көрмей, толықтай бейвербалды қарым-қатынасқа сүйенеді. Бұл сенім атмосферасын қалыптастырып, сезімдер мен эмоциялар сыртқы белгілерден маңыздырақ болатынын көрсетеді. Фредрик үшін көзқарас Кэтринге деген танданысын білдіреді. Фредрик Кэтриннің қолын ұстағанда, осы қимыл сенім мен терең эмоционалдық байланысты орнатуға деген ниетін білдіреді. Сипау қамқорлық, сүйіспеншілік және жақын болу тілегін білдіретін қимылға айналады. Осы сәт сюжетте Фредрик пен Кэтрин арасындағы қатынастардың дамуы тұрғысынан маңызды мағынаға ие. Ол эмоциялық шиеленісті және олардың байланысының біртіндеп тереңдеуін көрсетеді. Көзқарас пен сипау тек физикалық жақындықтың көрінісі емес, сонымен қатар тереңірек өзара түсіністікке қадам болып табылады. Бұл эпизод олардың қатынастарын әрі қарай дамыту үшін эмоциялық фонды қалыптастыруға көмектеседі және олардың байланысы тек сөздер мен сыртқы көріністермен шектелмей, басқаларға көрінбейтін терең, ішкі аспектілерді қамтитынын көрсетеді. Осылай, бейвербалды қимылдар арқылы кейіпкерлер өздерінің бір-біріне деген сезімдерін білдіре бастайды, бұл кейін олардың қатынастарында шешуші рөл атқарады.

- *"Her eyes looked at him very scared."/* Сөзбе сөз: «*Оның көздері оған қатты қорқып қарады*».

Мысалдан көздердің қорқынышты білдіруі кейіпкердің эмоциялық күйін жеткізуге мүмкіндік беретінін көре аламыз. Фраза белгілі жағдайдан туындаған ішкі сезімдердің сөздермен емес, көзқараспен көрсетілетінін айқындайды, бұл қорқыныш сезімін ашуда маңызды элементке айналады. Көз – эмоцияларды, мысалы, қорқыныш пен алаңдаушылықты жеткізуде маңызды бейвербалды қарым-қатынас құралы. Осы мысалда қорқынышқа толы көзқарас тек сыртқы күйді емес, сонымен қатар терең ішкі сезімдерді, мысалы, алаңдаушылықты білдіреді. Көздер арқылы білдірілген қорқыныш, қарашықтың кеңеюі мен қабақтың керілуі сияқты физикалық көріністермен күшейтіледі, бұл оқырманға кейіпкердің психологиялық шиеленісін түсінуге көмектеседі. Қорқынышқа толы көзқарас кейіпкердің эмоциялық реакциясының маңызды индикаторы болып табылады және драмалық шиеленісті күшейтеді. Ол кейіпкердің ішкі күйіне әсер ететін қауіпті сезімін жеткізіп, әрі қарайғы оқиғаларға түрткі болады және осы бейвербалды қарым-қатынас элементі кейіпкердің мотивациясын сөздерсіз түсінуге көмектеседі.

Осылайша, қарастырылған мысалдар бейвербалды ым-ишаралар мен мимиканың кейіпкерлердің мінезі мен ішкі күйін ашудағы маңызды рөлін көрсетеді. Бұл элементтер авторға сөздерді қолданбай-ақ кейіпкерлердің эмоциялары мен қарым-қатынастарын жеткізуге мүмкіндік береді, осылайша олардың өзара әрекеттесулерін айқынырақ және әсерлі ете отырып қабылдауды күшейтеді.

Қорытындылай келе, ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі орасан зор екенін байқауға болады. Ернест Хемингуэйдің «*A Farewell to Arms*» романындағы кейіпкерлердің дене тілі, мимикасы мен көзқарастары тек эмоциялар мен ішкі күйді ғана емес, сонымен қатар олардың өзара қатынастарын, психологиялық жағдайларын да ашып көрсетеді. Жымыс, қолды ұстау, итеру, қараңғыда көзқарас алмасу сияқты қимылдар мен әрекеттер сөзсіз түрде олардың ішкі әлемін сөзсіз жеткізіп, кейіпкерлер арасындағы эмоциялық және психологиялық шиеленістерді айқындайды.

Бейвербалды қарым-қатынас әдебиетте тек визуалды элементтерді ұсынумен шектелмейді, ол, ең алдымен, кейіпкерлердің жан дүниесін, олардың ұстанымдары мен мотивтерін ашуға мүмкіндік береді. Бұл аспект өз кезегінде оқырманға тек сыртқы әрекеттерді ғана емес, сонымен қатар ішкі сезімдер мен психологиялық күйді түсінуге жол ашады. Осылайша, бейвербалды қимылдар арқылы кейіпкерлердің арасындағы қарым-қатынас терең әрі шынайы болып көрінеді, ал олардың эмоциялары мен ойлары оқырманға лексикалық құралдарсыз жеткізіледі.

Қорыта айтқанда, бейвербалды қарым-қатынас әдебиетте тек мінез-құлықтың, әрекеттердің сыртқы көрінісі ғана емес, сонымен қатар кейіпкерлердің ішкі әлемін ашуға мүмкіндік беретін маңызды құрал болып табылады. Бұл зерттеу бейвербалды қарым-қатынастың әдебиеттегі терең және көпқырлы рөлін көрсетеді, оны тек мәтінді түсіну үшін ғана емес, сонымен қатар шығарманың эмоционалды әрі психологиялық мазмұнын қабылдауға ықпал ететін маңызды аспект ретінде бағалауға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Төребаева К.Ж. Студенттердің қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырудың ғылыми-практикалық негізі: пед. ғыл. канд. ... диб.: 13.00.01. – Алматы, 2002. – 148 б.
2. Lyons John. “Semantics”, Vol. 2, Cambridge University Press, 1977. – P.57
3. Гридина Т. А., Коновалова Н. И., Воробьева Н. А. Невербальная коммуникация : практикум. – Екатеринбург, 2015.
4. Морозов В.П. Невербальная коммуникация: экспериментально-психологические исследования - Москва : Ин-т психологии РАН, 2011. – С.526
5. Mehrabian. A. Nonverbal communication. New York, NY: Aldine-Atherton. – 1972.
6. Burgoon, J., Guerrero, L., Floyd, K., (2010). Nonverbal Communication, Taylor & Francis. p. 3
7. Лавриненко В. Н. Психология и этика делового общения: учебник и практикум для вузов / под редакцией В.Н. Лавриненко, Л.И. Чернышовой. – 7-е изд., перераб. и доп. – Москва: Издательство Юрайт, 2022. 408 с.
8. Hemingway, Ernest. *A Farewell to Arms*. New York: Scribner, 1929.

УДК 378.148

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУТЕНТИЧНЫХ ТЕКСТОВЫХ МАТЕРИАЛОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ЧТЕНИЮ В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Донбаева Айдын Абаевна

youarethelight@bk.ru

Докторант филологического факультета Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Научный руководитель - к.ф.н, доцент Нуркенова С.С.

Аннотация

В данной статье рассматриваются особенности использования аутентичных текстов в процессе обучения чтению на иностранном языке. Анализируются их влияние на развитие языковой компетенции и повышение мотивации учащихся. Представлены методические рекомендации по интеграции аутентичных материалов в учебный процесс.

Ключевые слова: *аутентичные тексты, обучение чтению, мотивация, иностранный язык, языковая компетенция.*

Введение

Современная методика преподавания иностранных языков уделяет особое внимание приближению учебного процесса к реальным условиям использования языка. Одним из эффективных способов достижения этой цели является использование аутентичных текстовых материалов, которые представляют собой тексты, созданные носителями языка для естественного общения, а не для учебных целей (Little, 1988). Обучение чтению на основе аутентичных текстов